

COMPLEMENTARITATEA METODELOR EXPOZITIVE ȘI A METODELOR INTERACTIVE ÎN PROCESUL DE DEZVOLTARE A EXPRIMĂRII ORALE ÎN LIMBA FRANCEZĂ CU OBIECTIVE UNIVERSITARE

Alina SLOBODANIUC

Universitatea de Stat din Moldova

Conform Cadrului European comun de referință pentru limbi, exprimarea orală sau producerea orală este o relație între emițător-destinatar însoțită de o producere orală într-un context de comunicare dat/definit. Studiul dat încearcă să prezinte, în linii generale, exprimarea orală cu specificitățile și formele sale caracteristice, insistând asupra practicilor de aplicare a diferitelor tehnici și procedee didactice expozitive și interactive, ca: expozeul, prelegerea, brainstormingul, piramida, mozaic etc., și pe competențele pe care studentul este motivat să le obțină.

Cuvinte-cheie: *exprimare orală, metode expozitive, metode interactive, limbă-sistem, limba franceză cu obiective universitare, competențe, procedee.*

COMPLEMENTARITY OF EXPOSITORY AND INTERACTIVE METHODS IN THE DEVELOPMENT PROCESS OF ORAL EXPRESSION IN FRENCH FOR ACADEMIC PURPOSES

According to the Common European Framework of Reference for Languages oral expression or oral production is a relation between the transmitter and receiver accompanied by an oral production in a given/defined context. We will try to present in broad lines the oral expression, its specificity and characteristic forms, insisting on the application practices of different didactic expository and interactive techniques and procedures as the exposé, lecture, brainstorming, pyramid, mosaic and others as well as the competence the student is motivated to acquire.

Keywords: *oral expression, expository method, interactive method, French for academic purposes, competences, procedures.*

A învăța să comunici într-o limbă străină înseamnă a reînvăța să vorbești "il faut reapprendre à parler". Astfel se redescoperă calea de acces spre lume cu ajutorul altei limbi, ceea ce implică o metodologie aparte care poate să îmbunătățească cunoștințele deja dobândite și să pregătească o competență de comunicare mai performantă pentru viitor. Lingviștii susțin că nu există limbă fără comunicare, nici comunicare fără limbă, fără o bună cunoaștere a acesteia; iată deci o funcție dinamică a limbii. În acest context, trebuie să ne reamintim că limba străină (ca și limba maternă, de altfel) trebuie predată și înțeleasă sub toate cele trei aspecte ale sale:

- ✓ de construcție identitară, o identitate individuală și colectivă în același timp;
- ✓ de posibilitate de comunicare – cel care vorbește va da expresie intențiilor sale care corespund imaginilor sale comunicative în situații diverse;
- ✓ de stabilire a diferitelor tipuri de discurs ce vor reflecta relația dintre vorbitor și partenerul său de discuție (și, bineînțeles, vor reflecta și tipul de influență pe care vorbitorul său va încerca să exercite).

Robert Lado susține că „limba reprezintă o structură de comunicație”: „Predați limba așa cum este, nu cum ar trebui să fie ... lingviștii ne sesizează că formele folosite de vorbitorii nativi culți, nu orice standard nefiresc și închipuit, constituie un ghid pentru ceea ce este corect și accesibil ca vorbire nativă cultural. Prin acest principiu se subînțelege că tipul de limbă care trebuie predat este cel folosit de vorbitorii nativi culți” [6, p.34]. În aceste condiții, pentru a obține competența de comunicare/exprimare dorită, în timp relativ scurt și cu mai puțină risipă de energie, trebuie să găsim nu doar metodele cele mai accesibile studenților, ci și materialele cele mai bune.

Metodele de predare-învățare („odos” = cale, drum; „metha” = către, spre) reprezintă căile folosite în sala de curs de către lector pentru a-i sprijini pe studenți să descopere viața, lumea, știința. Ele sunt totodată modalitățile prin care se formează și se dezvoltă priceperile, deprinderile și capacitățile studenților de a acționa asupra lucrurilor, faptelor, evenimentelor, de a folosi roadele cunoașterii transformând exteriorul în facilități interioare, formându-și caracterul profesional și dezvoltându-și personalitatea. Tehnic vorbind, metoda didactică cuprinde un ansamblu organizat de procedee ce sunt tehnici limitate de acțiune, detalii. Astfel, metoda

este un mod eficient de acțiune, o modalitate practică de lucru a profesorului cu elevii săi. Literatura de specialitate (I.Cerghit, S.Cristea, I.O. Pânișoară) prezintă metoda didactică ca fiind calea eficientă de organizare și dirijare a învățării elevului de către cadrul didactic.

Plecând de la înțelesul atribuit metodei de către Rene Descartes [8, p.52] în al său *Discurs asupra metodei*, în care aceasta este utilizată pentru „o bună conducere a rațiunii și căutare a adevărului în științe”, cât de oportun este ca studenții să decidă prin ce metodă să însușească noul conținut? Eficiența metodei didactice este relevantă în măsura în care are calități transformatoare, fiind înțeleasă drept modalitate folosită de profesor pentru a-i determina pe studenți să găsească ei înșiși calea proprie de urmat în vederea construirii propriei cunoașteri. Astfel, studentul devine conștient nu doar de conținutul unui domeniu, ci trăiește și emoția de a-l studia, motivându-și alegerile, realizând o învățare temeinică. Atunci când alege o metodă didactică, profesorul are în vedere realizarea unor finalități bine precizate, specificate și concretizate sub formă de obiective. Metodele expositive sunt metode de învățământ prin care profesorul transmite cunoștințe folosind limbajul oral, într-o organizare caracterizată prin densitate mare de informații, rigoare, coerență și fluentă, făcând evidente și explicite teorii-legi-idei necunoscute și care nu ar putea fi abordate de elevi/studenți pe baza experienței lor intelectuale. Ca metodă, expunerea se transpune în practică printr-o serie de procedee didactice, dintre care cele mai uzuale sunt: *Povestirea, Descrierea, Explicația, Prelegerea*.

Metodele expositive utilizate în cadrul didacticii limbii franceze (de exemplu: povestirea, descrierea, explicația, prelegerea, instructajul, cursul propriu-zis etc.) au avantajul prezentării conținuturilor unui număr mare de auditori, într-un timp relativ scurt, cu accent pe elementele esențiale profesionale specifice. Rolul profesorului în acest caz se rezumă la cel de emițător/transmițător al mesajului. Esențială este însă modalitatea în care reușește să capteze și să mențină interesul și atenția concentrată a studenților pe parcursul expunerii. O condiție a eficienței metodelor de tip expositiv o constituie adaptarea limbajului la particularitățile auditoriului, folosind un repertoriu comun. În cazul folosirii unei metodologii interactive, rolurile cadrului didactic se diversifică, se îmbogățesc, astfel că el devine animator, consilier, moderator, participant alături de elevii săi la soluționarea problemelor, chiar membru în echipele de lucru. Crește gradul de activism și de implicare a studentului la activitate, de la simplu receptor la participant activ. Interactivitatea presupune și o atitudine pozitivă față de relațiile umane, față de importanța muncii în echipă și o deschidere față de cooperare, o atitudine de susținere a ideilor apărute prin colaborarea cu ceilalți. Specifică metodelor didactice interactive este și multirelaționalitatea între profesor și studenți, între student și colegii săi, pe de o parte, între student și conținutul expus, pe de altă parte. Metodele expositive nu solicită schimburi între agenții educaționali, fiind unidireționale, mesajul circulând doar dinspre profesorul–emițător către studentul–receptor. Metodologia interactivă țintește, pe lângă realizarea obiectivelor de ordin cognitiv (stimularea proceselor cognitive superioare, dezvoltarea capacității de a lega cunoștințele între ele și de a crea rețele conceptuale, dezvoltarea inteligențelor multiple etc.) și atingerea obiectivelor de ordin socioafectiv (dezvoltarea capacităților de comunicare, de dialogare interpersonală și intrapersonală, stimularea încrederii în sine, stimularea capacităților de reflectare asupra propriilor demersuri de învățare – metacogniția și asupra relațiilor interumane etc.). Aici ar apărea întrebarea: *Care este ponderea folosirii metodelor expositive față de cele care presupun organizarea activității pe microgrupuri, în cadrul activităților didactice de dezvoltare a exprimării orale pe care le propunem?* Există o relație strânsă între organizarea și structurarea conținutului informațional, nivelul de abstractizare și generalizare a cunoștințelor, dozarea și prelucrarea metodologică a acestora în suporturile de curs și luarea unor decizii metodologice din partea profesorului. Maniera tradițională, lineară, bazată cu precădere pe prezentarea, descrierea, exemplificarea conținuturilor impune în procesul de transmitere–asimilare a cunoștințelor folosirea metodelor tradiționale și de multe ori pasive (metode de expunere orală și continuă a cunoștințelor, demonstrația, exemplificarea etc.). Dacă decizia cadrului didactic vizează prezentarea informațiilor într-o manieră activ-problematizantă, impunând participarea directă a elevilor în redescoperirea cunoștințelor, atunci și metodologia utilizată implică metodele active și interactive (problematizarea, descoperirea, colaborarea, studiul de caz, învățarea reciprocă etc.).

Comunicarea expositivă a cunoștințelor are avantajul că scurtează drumul de acces la valorile culturii, la cunoașterea științifică care este mai greu accesibilă prin alte metode. Învățământul modern pune accent pe poziția elevului ca subiect activ al propriei formări, pe descoperire și cercetare, pe creație, pe refacerea parcursului științific în laborator al cercetătorului, însă de multe ori acestea necesită un timp mai îndelungat care nu se suprapune cu timpul academic disponibil. Ține de măiestria cadrului didactic felul în care va reuși să

confere metodelor expositive valențe formative, motivând studenții să recepționeze activ mesajele, prin prelucrare personală și redare originală. Nu metoda în sine este criticată, ci modul în care este aplicată și maniera în care este solicitat studentul să răspundă cerințelor și sarcinilor de învățare. În situațiile în care cadrul didactic alege să transmită elevilor săi cunoștințe „de-a gata elaborate” și combină acest fapt cu un stil autoritar prin care impune reproducerea acestora în aceeași manieră în care ele au fost predate, intervine dogmatismul și rigiditatea specifice unui învățământ bazat pe memorizare și reproducere, lipsit de aspectele formativ-educative ce au în vedere stimularea gândirii și a operațiilor ei (analiza, sinteza, abstractizarea, generalizarea, concretizarea), a imaginației, a creativității. Pe de altă parte, metodele interactive accentuează latura formativ-educativă de dezvoltare a personalității atât prin oferirea de ocazii de a descoperi și a valida în practică cunoștințele teoretice, cât și prin oportunitățile sociale de dezvoltare a trăsăturilor de caracter, de voință și perseverență. Metodele interactive solicită anumite condiții de timp mai îndelungat față de cele expositive (de exemplu: timp de gândire acordat, timp de interrelaționare, timp de expunere a ideilor individuale și comune, timp de evaluare etc.), anumite aptitudini ale studenților de a lucra în colaborare, dorință de socializare, capacități de comunicare și interrelaționare, precum și resurse materiale adecvate. În tabelul de la pagina următoare exemplificăm unele procedee utilizate la lecția de limbă franceză de specialitate cu scopul de a dezvolta exprimarea orală la studenții de la specialitatea Relații Internaționale: *Brainstorming, Delphi (ancheta interactivă), Philips 66, Tehnica 6-3-5, Controversa critică, Piramida, Mozaic, Explozia stelară*.

Din partea profesorului, metodele didactice interactive necesită, poate mai mult decât alte tipuri, un efort de proiectare și corelare atentă a resurselor în concordanță cu metodele, tehnicile și forma de organizare grupală a elevilor, pentru a menține constant și pentru mai mult timp interesul studenților pentru activitate. În lipsa acestui interes de participare din partea elevilor pentru a colabora și a lucra împreună, metodele interactive nu-și satisfac condițiile de eficiență și de eficacitate dorite.

Raportul dintre strategia didactică și metoda didactică evidențiază diferențele existente la nivelul timpului pedagogic angajat în proiectarea și realizarea activităților de instruire. Astfel, „metoda didactică reprezintă o acțiune care vizează eficientizarea învățării în termenii unor rezultate imediate, evidente la nivelul unei anumite activități de predare-învățare-evaluare. Strategia didactică reprezintă un model de acțiune cu valoare normativă, angajată pe termen scurt, mediu și lung, care integrează în structura sa de funcționare pedagogică: metodele, considerate „cosubstanțiale strategiilor în calitatea lor de elemente operaționale sau tactice” [4, p.144]; stilurile educaționale, de tip autoritar, permisiv sau democratic, care plasează decizia profesorului într-un câmp psihosocial favorabil sau nefavorabil situațiilor de învățare concrete; resursele de optimizare a activității” [5, p.350-351]. Strategia este „o succesiune de etape mari prin care ajutăm elevii să dobândească o cunoștință sau să stăpânească o capacitate” [6, p.198-199]. Strategia didactică este modalitatea eficientă prin care profesorul îl ajută pe student să acceadă la cunoaștere și să-și dezvolte capacitățile intelectuale, priceperile, deprinderile, aptitudinile, sentimentele și emoțiile, constituindu-se dintr-un ansamblu complex și circular de metode, tehnici, mijloace de învățământ și forme de organizare a activității, complementare, pe baza cărora profesorul elaborează un plan de lucru, în vederea realizării cu eficiență a învățării. Considerăm strategiile didactice interactive de grup ca fiind modalitățile de organizare a activității prin care se favorizează schimburile interrelaționale între participanții la activitate prin procese interumane de cooperare și competiție constructivă (educat(ți) – educat(ți), educat(ți) – profesor, educat(ți) – grup), stimulând activismul subiectului în interacțiunea sa nu doar cu ceilalți, ci și cu materialul de studiu (educat(ți) – conținut), prin procese de acțiune și de transformare a informației. Directa implicare în sarcină este o condiție a activismului și a asigurării unei învățări temeinice. În susținerea acestei idei, P.Appelbaun precizează faptul că „elevii învață mai bine atunci când le pasă despre ceea ce învață, când sunt direct motivați să realizeze un lucru, când există un scop, când există o responsabilitate și un angajament asupra a ceea ce au de făcut” [9, p.117]. Aceste idei le considerăm esențiale pentru formarea unui grup de studiere a limbii franceze cu obiective universitare, deoarece cuprind următoarele trei elemente: motivația (care rezultă dintr-un scop comun, unitar), comunicarea și acceptarea reciprocă a membrilor.

Când considerăm că învățarea este mai productivă: atunci când studenții lucrează singuri sau atunci când se află în grup? Pentru a răspunde la această întrebare, mulți cercetători au decis să analizeze factorii care facilitează sau împiedică activitatea în grup. Iată câțiva dintre factorii favorizanți ai învățării prin cooperare:

- Stimularea în sarcină este îmbunătățită datorită prezenței altora;
- Resursele grupului (de memorie, de stocare, de atenție etc.) sunt mai bogate decât în cazurile individuale;

- Există șanse mari ca printre membrii grupului să fie unul capabil să descopere soluția;
- Greșelile întâmplătoare sunt compensate: în ciuda apariției acestora, „rezultatul general al grupului va fi mai precis decât cel al individului luat separat”;
- „Petele oarbe” sunt corectate. Este mai ușor să recunoști greșelile altora decât pe cele proprii. Stimularea apariției de idei noi este o rezultată a interacțiunii cumulative, „deoarece fiecare membru dezvoltă ideile celui alt”. Se învață din experiența altora.

Există multe dovezi că una din formele cele mai obișnuite și mai eficiente de a învăța este observarea activității altora în rezolvarea problemelor. Dintre factorii care îngreunează activitatea în grup și care fac ca uneori grupurile să fie mai puțin eficiente decât activitatea independentă amintim următorii [8, p.48-50]:

- ✓ Opoziția de scopuri, interese și obișnuințe ale membrilor poate face ca acțiunea de colaborare să fie extrem de dificilă;
- ✓ Dificultățile de comunicare tind să sporească pe măsură ce grupul crește, iar pentru cei timizi este mai greu să participe activ atunci când grupul este mai mare;
- ✓ Dificultățile de coordonare cresc, de asemenea, pe măsură ce grupurile sunt mai mari, astfel încât este tot mai greu să se realizeze un efort comun, integrat, fără să se cheltuiască mult timp pentru rezolvarea și prevenirea dificultăților de coordonare. De aceea, studierea limbii străine se optează a fi realizată în grupuri mici, de 12-15 studenți;
- ✓ Distragerea și supraestimarea care fac dificil de a obține efortul individual concentrat, susținut, necesar pentru învățarea anumitor subiecte și pentru rezolvarea problemelor.

Analizând dinamica grupului ca instrument de acțiune psihosocială, Dumitru Cristea specifică faptul că se constituie „un câmp dinamic, a cărui organizare, unitate și funcționalitate se bazează pe interdependența membrilor, care suportă, la rândul lor, toate efectele acestora. Acest fapt deschide calea utilizării grupului ca sistem de formare și schimbare psihosocială” [2, p.278]. Învățământul modern preconizează o metodologie axată pe acțiune, operatorie, deci pe promovarea metodelor interactive care să solicite mecanismele gândirii, ale inteligenței, ale imaginației și creativității. Structurile autoritare dintr-un grup sau piedicile împotriva comunicării pot foarte bine limita participarea activă a anumitor membri la o acțiune coordonată. Vorbind despre necesitatea inovării în domeniul metodologiei didactice și a căutării de noi variante pentru a spori eficiența activității instructiv-educative din școală, prin directa implicare a elevului și mobilizare a efortului său cognitiv, profesorul Ioan Cerghit afirmă: „Pedagogia modernă nu caută să impună niciun fel de rețetar rigid. Dimpotrivă, consideră că fixitatea metodelor, conservatorismul educatorilor, rutina excesivă, indiferența etc. aduc mari prejudicii efortului actual de ridicare a învățământului pe noi trepte; ea nu se opune în niciun fel inițiativei și originalității individuale sau colective de regândire și reconsiderare în spirit creator a oricăror aspecte care privesc perfecționarea și modernizarea metodologiei învățământului de toate gradele. În fond, creația, în materie de metodologie, înseamnă o neconținută căutare, reînnoire și îmbunătățire a condițiilor de muncă în instituțiile școlare” [1, p.44].

Studiile universitare sunt complexe, dar limba străină vine să le completeze și să faciliteze însușirea studentului în grup și să-i asigure în același timp o reușită și o mobilitate academică, de aceea, în urma aplicării metodelor interactive și expositive pe parcursul orelor, propunem o grilă de evaluare a eficienței acestora la dezvoltarea competenței de exprimare orală:

Tabel

Tehnica/ Procedeu	Stimulează motivația pentru învățare individuală și în grup	Sprijină construirea unor strategii de gândire	Dezvoltă creativitatea studenților	Sprijină în procesul de acumulare de noi informații	Dezvoltă abilități de exprimare în public	Reduce frica, jena, inhibiția studentului
%	0-25%; 25-50%; 50-75%; 75-100%	0-25%; 25-50%; 50-75%; 75-100%	0-25%; 25-50%; 50-75%; 75-100%	0-25%; 25-50%; 50-75%; 75-100%	0-25%; 25-50%; 50-75%; 75-100%	
Brainstorming						
Delphy (ancheta iterativă)						
Philips 66						

<i>Tehnica 6-3-5</i>						
<i>Controversa critică</i>						
<i>Piramida</i>						
<i>Mozaic</i>						
<i>Explozia stelară</i>						

În urma acestei evaluări profesorul ar fi capabil să se asigure cu ce tehnici și metode să opereze în grupul dat și care sunt reușitele sale pe parcursul cursului academic.

Bibliografie:

1. CERGHIT, I. *Metode de învățământ*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1997.
2. CRISTEA, D. *Tratat de psihologie socială*. București: Pro Transilvania, 2000.
3. CRISTEA, S. *Dicționar de pedagogie*. Chișinău: Grupul Editorial Litera Educațional, 2002.
4. *Dictionnaire Encyclopedique de Pedagogie Moderne* / Hotyat, Fernand; Delepine, Denise; Touyarot Charles; Paris: Fernand Nathan, Edition Labour, Bruxelles, 1973.
5. MORRIS, M., APPELBAUM, P. *(Post)modern science (education): propositions and alternative paths*. New York: Peter Lang Publishing, Inc., 2001.
6. LADO, R. *Predarea limbilor – o abordare științifică*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1976.
7. POTOLEA, D. Profesorul și strategiile conducerii învățării. În: *Structuri, strategii și performanțe în învățământ*. București: Editura Academiei Române, 1989.
8. DESCARTES, R. *Discurs asupra metodei*. București: Editura Științifică, 1957.
9. WATSON, G. *Social Psychology – issues and insights*. Philadelphia: Lippincott, 1972.

Prezentat la 20.09.2015